

Yuval Noah Harari:

2050'de Başarılı Olmaları İçin Çocuklarımıza Ne Öğretelim?

İnsanoğlu bir kez daha büyük değişimlerin eşiğinde. Yüzyıllardır doğruluğuna inandığımız hikayeler gözden düşüyor ve kulaklara bambaşka şeyler fısıldanmaya başlıyor. Bugünlerde dünyaya gelen bir bebek, 2050'de 30'lu yaşlarını yaşıyor olacak ve hatta her şey yolunda giderse 2100'lü yılları bile görebilecek. Peki ama biz, o bebeğin 2050'lerden geçip 2100'lere ilerlerken üretken ve uyumlu olabilmesi için neler öğretelim? Yakın gelecekte yaşanmaya başlayacak dönüşüme uyum sağlamaları ve zorlukların üstesinden gelebilmeleri için ne yapalım?

Maalesef, 2050'de dünyanın nasıl bir yer olacağını tahmin edemediğimiz gibi -2100'den söz etmiyorum bile- bu soruların yanıtlarını da bilmiyoruz. Henüz insanoğlu geleceği tahmin etmeyi başaramadı. Yine de geleceği tahmin etmek bugün her zamankinden zor: Klonlamalar, zihin üzerindeki çalışmalar, iletişim teknolojileri geleceği hepimiz için tahmin edilemez hale getirirken sonsuza dek süreceğine inandığımız kavramları bile derinden sarsmaya başladı.

Geleceđi tahmin edebilmek bugün her zamankinden çok daha zor!

Bundan 1000 yıl önce 1018'de de insanlar geleceğin neler getireceğini tahmin edemiyorlardı. Bununla birlikte insanlığa ait temel değerlerin değişmeden kalacağına dair inançları tamdı. 1018'de yaşasaydınız geleceğin siyasi değişimlerini tahmin etmeseniz de 1050 yılında insanların büyük bölümünün hala çiftçilik yapacağını, orduların güçlü olmak için sağlam erkeklere ihtiyaç duyacağını, ortalama insan ömrünün 40 yıl kadar olacağını ve insan bedeninin değişmeden kalacağını tahmin edebilirdiniz. Bu yüzden de 1018'de yoksul aileler çocuklarına tohumların nasıl ekildiğini, ipek böceğinin nasıl yetiştirildiğini; zengin aileler ise Konfüçyüs klasiklerini, kaligrafi yazmayı öğretiyorlardı. Çünkü 1050 yılında da insanlığın bu becerilere ihtiyaç duyulacağından emindiler.

O günlerle karşılaştırılmayacak şekilde, bugün 2050'de dünyanın nasıl gözükeceğini bilmiyoruz. İnsanların geçinmek için nasıl işler yapacağı, ülkelerin nasıl yönetileceği, orduların güç gösterileri için neye ihtiyaç duyacağını ve hatta kadın erkek arasındaki ilişkinin nasıl olacağını bile bilemiyoruz. Bazı insanlar bugünkünden bile uzun yaşayabilecek, insan bedeni büyük değişimler geçirecek, biyomühendislik sayesinde insan zihni bilgisayarlarla doğrudan iletişime geçebilecek ve bugün okullarda çocuklarımıza öğrettiklerimizin neredeyse tümü 2050'de önemsiz ve geçersiz olacak. Bunlar tahmin edebildiklerimiz.

Geçmişte Bilgi Deđerliydi...

Bugün okullar hala çocukların 'kafalarına bilgiyi tıkmakla meşguller. Geçmişte, bunu yapmanın bir anlamı vardı; çünkü bilgi ulaşılması zor, kıt bir kaynaktı ve bilgi damlacıkları bile küçük bir zümre dışındakilere sansürlenirdi. Örneğin 1800'lerde Meksika'nın küçük bir kasabasında yaşıyor olsaydınız, dünyanın geri kalanının nasıl bir yer olduğunu tahmin edemezsiniz. Radyo, televizyon, günlük gazete ya da halk kütüphanesi yoktu. Okuma yazması olanlar için bile dini kitaplar ve romanlar dışında çok fazla seçenek yoktu. Meksika imparatorluğu gazete ve benzeri baskıların yapılmasını yasaklamış; yurt dışından kitapların girmesine hiçbir zaman izin vermemişti.

Tabi bu sadece Meksika'ya özgü bir şey değildi. Aynı şeyler Rusya'da, Hindistan'da, Osmanlı'da ya da Çin'de küçük kasabalarda yaşayan tüm insanlar için de geçerliydi. Bu nedenle okulların yaygınlaşıp her çocuğun okuma-yazma öğrenmesi; geometrinin, tarihin ve biyolojinin temellerini kavraması büyük bir devrimdi.

21.yüzyılda ise durum tam tersi olarak yaşanıyor. Bilgi insanların üstüne inanılmaz hızla akarken, bilgileri kısıtlamak, yasaklamak hiç kimsenin aklından bile geçmiyor. Hatta doğru bilginin yanı sıra yanıltıcı, yanlış bilgiler de –hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan- insanlara ulaşıyor. Eğer aynı Meksika kasabasında bugün yaşıyor olsaydınız, sadece akıllı telefonunuzun yardımıyla Wikipedia'dan, TED konuşmalarına ya da üniversite derslerine kadar her şeye kolaylıkla ulaşabilirdiniz.

Öte yandan, aynı teknoloji insanları yanlış bilgilendirme işini de yapıyor. Halep'te patlayan bombanın, Kuzey kutbunda eriyen buzların haberlerine erişebildiğiniz kadar hızla bu haberlerin karşı fikirlerine de ulaşmak ve doğrularla yanlışlar arasında kaybolmak mümkün. Buna bir de konsantre olmanızı engelleyecek, dikkatinizi dağıtacak davetleri; komik kedi videolarını, ünlülerin dedikodularını hatta porno reklamlarını eklersek bilgilenmenin nasıl da karmaşıklaştığını tahmin edebilirsiniz.

Akıllı bir öğretmenin öğrencilerine vermek istediği en son şey 'daha fazla bilgi' olacak.

En İyisi Daha Az Bilgi!

Böyle bir dünyada, akıllı bir öğretmenin öğrencilerine vermek istediği en son şey 'daha fazla bilgi'dir. Çocuklarımızda zaten bilginin çok fazlası var. Bunun yerine onlara bilginin ne işe yaradığı, nasıl yorumlanması gerektiği; önemli ile önemsiz arasındaki farkın nasıl anlaşılabilirliği ve her şeyden önemlisi bölük pörçük bilgi kırıntılarını bir araya getirerek büyük resmi nasıl oluşturulabileceğini öğretmemiz gerekiyor.

Tabi bu amacın 'zaten' özgürlükçü Batı eğitiminin bel kemiğini oluşturduğu iddia edebilirsiniz. Ancak günümüze kadar okullar bu hedefe ulaşmak yerine çevresinde dolaşmayı tercih ettiler. Örneğin öğretmenler öğrencilere alttan alta "önce kendileri için düşünmeyi" öğretirken, kendileri de kısa erimli kazançları hedeflediler. Öğretmenlerin kendilerinin de otorite karşısındaki korkuları, okullarda bazı klasik inanışların benimsenmesine neden oldu. Öğretmenler, çocuklara yönetebileceklerinden daha fazla bilgi ve az da olsa özgürlük sağlandığında dünyaya dair kendi fikirlerinin oluşacağına inandılar. Eğer bazı kuşaklar bu konuda başarılı olmasa da arkadan gelecek kuşakların başarılı olma ve geleceğin daha iyi bir sentezini yapma fırsatları olacaktı.

Oysa artık zamanımız bitti. Önümüzdeki kısa zamanda alacağımız kararlarla geleceğin nasıl şekilleneceğini belirleyecek ve bunu bugün sahip olduğumuz dünya algısıyla gerçekleştireceğiz. Eğer bizim kuşağımız evrene dair kapsamlı bir görüş geliştiremezse, geleceğimizi rastgele kararlar şekillenecek.

Yeni Ürünler Değil, Kendini Yeniden Üretebilmek!

Ayrıca, okullar hala bütün enerjilerini öğrencilere formüller ezberletmeye, kodlamaya ya da Çince eğitime harcıyorlar. Bütün enerjimizi hangi becerilere ihtiyacımız olacağını tahmin bile edemediğimiz 2050 yılı için kullanıyoruz.

Peki o zaman çocuklarımıza ne öğretmeliyiz? Pek çok eğitimci öğrencilere sosyal beceriler öğretmemiz gerektiğini savunuyor. Eleştirel düşünme, iletişim, işbirliği ve yaratıcılık en çok üzerinde durulanlar. Bir başka deyişle eğitimciler okulların artık teknik bilgiye değil hayat becerilerine vurgu yapması gerektiğini belirtiyor. En önemli beceri ise değişime ayak uydurabilme, yeni şeyler öğrenme ve sıradışı durumların üstesinden gelebilme becerisi. **2050'nin dünyasına ayak uydurabilmek için teknik becerilerinizi kullanıp yeni ürünler ya da fikirler üretebilmekten çok, kendinizi tekrar ve tekrar üretebilmek zorunda kalacaksınız.**

Katı Olan Her Şey Gerçekten Buharlaşacak!

Çünkü değişimin hızı arttıkça, sadece ekonominin değil, 'insan olmanın' anlamı değişecek. 1848'de Komünist Manifesto'da Marks 'katı olan herşey buharlaşıp havaya karışıyor' dediğinde sosyal ve ekonomik yapıyı kastetmişti; 2048'de ise büyük olasılıkla fiziksel ve bilişsel olan şeyler de buharlaşacak ve bir veri bulutuna karışacaklar!

1848'de milyonlarca insan tarım işçisi olarak çalıştıkları işlerini kaybediyor ve büyük kentlerde yeni kurulmaya başlayan fabrikalara işçi olarak çalışmak üzere gidiyorlardı. Bu büyük bir değişimdi. Yine de örneğin iş bulduklarında bu işte ömürlerinin sonuna kadar kalmayı umuyorlardı.

2048'de insanların bir kez daha göçlerle bahşetmesi gerekebilir; ancak bu kez göç siber uzay merkezlerine doğru olacaktır. Cinsel kimliklerde bir 'akışkanlık', bilgisayar çipleriyle yeni ve gelişmiş duyarlılıklar sıradan seçenekler olarak gözükebilir. Örneğin 25 yaşında bir tanışma sitesine kendinizi '25 yaşında, Londra'da yaşayan, bir tekstil mağazasında çalışan heteroseksüel kadın' olarak tanıtırken; 35 yaşında 'cinsiyeti belirsiz, yaşıyla ilgili düzenlemeler yaptırmakta olan, bilişsel aktiviteleri ağırlıklı olarak Yeni Dünya sanal mecrasında olmakla birlikte yaşam hedefi daha önce bir moda tasarımcısının ayak basmadığı bir yere ulaşmak olan' biri olarak tanımlayabilirsiniz. 45 yaşında ise hem tanışma sitelerinin hem de moda kavramının yok olduğu bir dünyada, size uygun eşleşmeyi yapacak bir algoritmadan sonuç bekleyebilirsiniz!

'Ben kimim?' sorusu şimdiye kadar hiç olmadığı kadar önemli ve geçerli bir soru haline gelecek.

Tek Bildiğimiz Şey Her Şeyin Değişeceği!

Tabi ki hiç kimse gelecekte yaşayacağımız değişimi tam olarak tahmin edemez. Hatta bugünlerde size en gerçekçi, en akılcı görünen senaryo en uzak senaryo olabilir. Eğer biri size gelecekte söz ediyorsa ve anlattıkları kulağınıza tam bir bilim kurgu senaryosu gibi gelmiyorsa büyük olasılıkla yanlıştır. Ve yine eğer biri size gelecekte söz ediyorsa ve anlattıkları kulağınıza tam bir bilim kurgu senaryosu gibi geliyorsa, büyük olasılıkla o da yanlıştır. Çünkü gelecekle ilgili emin olabileceğimiz tek şey her şeyin değişeceği gerçeğidir.

Böyle bir değişimin, hayatın temel yapısında da değişime yol açacağını düşünmeden ilerleyemeyiz. Çok uzun asırlardır hayat, öğrenme ve çalışma olarak iki temel bölüme ayrılıyordu. Bilgilerin toplandığı, becerilerin geliştirildiği, dünya görüşünün ve kimliğin inşa edildiği hazırlık dönemi ve edinilen bilgilerin sunulduğu, hayatın kazanıldığı, topluma katkıda bulunulan yetişkinlik dönemi.

Özellikle 21 yüzyılın ortalarına doğru hızlanacak değişim ve ortalama ömrün uzamasıyla birlikte klasik yaşam modelini de değiştirecek. Ömür, birbirlerinden bütünüyle bağımsız olabilecek, çok sayıda kısa dönemden oluşabilecek. **En önemlisi 'Ben kimim?' sorusu şimdiye kadar hiç olmadığı kadar önemli ve geçerli bir soru haline gelecek.**

Yetişkin beyni şimdiye kadar düşündüğümüzden daha esnek olsa da bir ergen beyniyle karşılaştırıldığında daha az şekillendirilebilir bir organ. 21. Yüzyılda ne hayatların ne de zihnin sakin, tutarlı olacağını söyleyemeyiz. Eğer kendinizi sadece tek boyutlu bir kimliğe -bir işe, mesleğe, bakış açısına, fikre- sığdırırsanız dünyanın büyük bir hızla yanınızdan geçip gittiğine şahit olacaksınız. Hayatlarında giderek uzayacağını tahmin ettiğimiz gelecekte örneğin 50 gibi genç bir yaşta kendi eskimiş fikirlerine takılıp kalmış 'geri kafalı' bir ruh olmak istemiyorsanız, kendinizi defalarca yeniden yaratmayı öğrenmeniz gerekecek.

Değişim ve değişikliğin yeni normal olacağı gelecekte, sizin geçmiş deneyimleriniz tıpkı toplumun geçmiş deneyimleri gibi daha az güvenilir değerler haline gelecek. İnsanoğlu tarihte daha önce hiç kimsenin karşılaşmadığı deneyimlerden geçerken; kişinin değişimi de doğal ve gerekli bir hale gelecek.

Teknolojiyi hayat tercihlerinizi etkileyecek kadar önemseniz o da hızlı değişen gündemiyle sizi kendine tutsak edebilir.

Sırtınızı Teknolojiye Dayamayın!

Bu yüzden örneğin 15 yaşında, küçük bir kasabanın eski moda, disiplinli, ezberli, sınavlı bir okulunda sıkışıp kalmış bir gence verilebilecek en iyi tavsiyemiz şu olmalıdır: **Yetişkinlere fazla güvenme! Kötü niyetli değildirler ama geleceğin dünyası hakkında fazla bir fikirleri yoktur!**

Bir zamanlar gençlerin anne babalarının sözünü dinlemeleri büyümenin risksiz, güvenli bir yoluydu. 21. Yüzyılda işler böyle ilerlemeyecek. Dönüşümün, değişimin hızı nedeniyle bir yetişkinin verdiği tavsiyenin bilgece bir öneri mi yoksa modası geçmiş bir ezber mi olduğunu anlamak zor olacak!

Peki o zaman neye güvenebilirsiniz? Teknolojiye mi? Bu çok daha riskli bir seçenek olabilir. Çünkü eğer teknolojiyi hayat tercihlerinizi etkileyecek kadar önemseniz o da hızlı değişen gündemiyle sizi kendine tutsak edebilir. Unutmayın: Bundan binlerce yıl önce insanlar tarımı keşfetti. Bu büyük keşif sadece bir avuç insana zenginlik ve güç kazandırdı. Geri kalan milyonlarca insan güneşin doğumundan, batışına kadar küçücük kazançlar için tarımın köleleri oldular. Kim bilir belki bu size de teknoloji için olabilir.

Teknoloji kötü değil. Özellikle de hayatta ne istediğiniz bilerseniz, teknoloji size yardımcı olabilir. Ancak ne istediğini bilmeyen, bir hedefi olmayan kişi de kolaylıkla teknolojinin esiri olabilir. Özellikle teknolojinin gelişip insanları okumaya başlayacağı 21. Yüzyıl ortalarında, kendini teknolojiyi kullanmak yerine onun kölesi olmuş bulabilirsiniz. Sokaklarda ellerindeki akıllı telefonda gözlerini ayırmadan yürüyen zombileri görüyor musunuz? Sizce teknoloji mi onların yoksa onlar mı teknolojinin kölesi durumundalar?

Dikkat Hacklenebilirsiniz!

Peki kendinize güvenmeli misiniz? Maalesef, bu da eski moda Disney çizgi filmlerinde gördüğümüz sloganları hatırlatıyor ve gerçek hayatta pek de etkili sonuç vermiyor. Son dönemlerde pek çok insan 'kendilerini dinlemeyi' tercih ediyor ve böylece dış manipülasyonlara açık hale geliyorlar. Kendi iç sesimiz zannettiğimiz ses çok güvenilir değil ve çoğu zaman bizim değil, bizi etkilemeye çalışan başkalarının sesleri oluyor.

Biyoteknoloji geliştikçe insanların en derin istek ve duygularını bile etkilemek kolaylaşacak ve 'kalbinizin sesini dinlemek' eskisinden çok daha karmaşık bir iş haline gelecek. CocaCola'nın, Amazon'un, Baibu'nun ya da hükümetinizin zihin ve gönül tellerinizi titretmek için her türlü yatırımı yaptığı bir gelecekte, isteklerinizin gerçekten size mi yoksa bir pazarlama müdürüne mi ait olduğunu nasıl ayırt edeceksiniz?

Böyle ürkütücü bir sistemde ayakta kalmanın belki de en temel koşulu elinizden geldiğince fazla çalışıp düşünerek kendinizi tanımak ve hayattan gerçekten ne alabileceğinizi bilmek. Bu önerinin insanlık tarihinin en eski tavsiyesi olduğunun farkındayım. 'Kendini Bil!..' Binlerce yıl boyunca felsefeciler, şairler ve peygamberler insanlara kendilerini tanımaları için yol gösterdiler. Yine de bu öneri daha önce hiç bu kadar hayati olmamıştı. Laozi ya da Sokrates'in bunu önerdiği zamanlarda insanoğlunun zihni yapay zekayla rekabet etmek zorunda değildi. Şimdi ise herkes sizi manipüle etmek istiyor. Ele geçirmek istedikleri sizin akıllı telefonunuz, bilgisayarınız, banka hesabınız değil; herkesin hedefinde siz varsınız. Tıpkı bilgisayarların hacklenmesi gibi yakın gelecekte herkes sizi hacklemeye çalışacak!

Algoritmalar şu anda bile sizi izliyorlar. Nereye gittiğiniz, neyi satın aldığınızı, kimlerle görüştüğünüzü... Çok yakında sizin aldığınız nefesi, kalp atışlarınızı da izlemeye başlayacaklar. 'Big Data' adını verdikleri bilgi birikimleriyle sizi her gün daha da yakından tanıyacaklar. Sizi –sizden de iyi– tanıdıkları anda da kolayca manipüle edip, hayatınızı yönlendirecekler. Matrixi ya da Truman Show'u hatırlayın.

Son söz olarak şunu da eklemeliyim: Bütün bunları yapmadan, sadece pasif durarak, uyum sağlayarak ve otoritenin sizden istediklerini yerine getirerek de hayatınızı yaşayabilirsiniz. Tercihiniz buysa arkanıza dayanın ve dünyayı seyredin. Ancak eğer yaşadığımız hayat üzerinde az da olsa bir kontrolünüz ve kişisel tercihleriniz olsun istiyorsanız o zaman algoritmalardan, formüllerden daha hızlı koşmanız ya da en azından onların sizi nereye çekmek istediğini bilmeniz gerekecektir. Bunu yaparken de tüm hızla koşması gerekenler gibi geçmişe dair bütün yüklerinizi ve hayallerinizi geride bırakıp bütün hızınızla ilerlemeyi başarmalısınız.

Kaynak: Yuval Noah Harari'nin 13 Ocak 2018 tarihinde yayınlanmış olan 'What Kids Need To Know to Succeed in 2050?' adlı makalesinden Ayşe Kaymaz tarafından çevrilmiştir.